

SUSRET SA SOVJETSKIM PISCIMA

IGNACIO SILONE

Obljavljujemo govor koji je Ignacio Silone održao na sastanku sa sovjetskim piscima u Veneciji s proteča 1956. g., a koji je objavljen u francuskom časopisu „Epreuves“ 68 od 1956.

Naše sovjetske kolege došle su na ovaj sastanak sa očvidnom željom da vode razgovore. Što se mene tiče, moram reći da sam i sam došao ovamo sa istom tom željom.

Nasi razgovori su se do sada odvijali možda nesredjeno, ali se ne može reći da nisu bili iskreni. Dobro je, mislim, da naš prvi susret sa ruskim piscima ima taj karakter. Mi smo svi došli ovamo u svoje ime. Nema među nama nikakve grupe, nikakve frakcije, nikakve delegacije. Želeo bih da to bude iskreno mišljenje i ruskih pisaca okupljenih oko ovog stola; da se smatraju ličnostima, a ne delegatima. Mi smo ovdje da govorimo otvoreno, da jedni drugima postavljamo pitanja i da na njih odgovaramo. Uveravam naše ruske kolege da nijedno njihovo pitanje neće ostati bez odgovora, bar što se mene tiče.

Ovaj uvod može izgledati suvišan. Nemoguće je, zaista, shvatiti demokratsku kulturu bez težnje za stalnim upoređivanjem. Polemika je osnovni uslov naše kulture. Kultura koja zatvara oči i začepljuje uši, kultura koja se zavetuje na hotimi nepoznavanje neke stvarnosti i koja nije raspoložena da odgovori na izvesne kritike, to je mrtav jezik, grobica. Eto upravo kako je žalostan i bedan položaj kulture apsolutističkih zemalja. Ali dolazi sam po sebi da ko god stupi u vezu sa kulturom slobodnih zemalja, taj mora biti spremna na upoređivanje ideja, mišljenja, sudjenja, činjenice.

Srećan sam, dakle, zbog ove mogućnosti da uspostavljam odnose sa sovjetskim književnicima. Isti su govorci, teško bi mi bilo da obnovim veze sa sovjetskim gradnjama koje sam nekad poznavao jer oni više nisu tam. Ali, pošto su ih poubjiali i pokrili blatom, danas počinju da im vracaju ugled. Ne može da im se povrati život, vraća im se čast. Čudne okolnosti. Ipak, ne bojim se njihovog prigovora ako sam danas seo za ovaj sto. Ono što imamo običaj da nazivamo „Kratvijenjem“ ne znači za mene „zagrlimo se“, nego razgovor i raspravljanje. Naše sovjetske kolege, ovdje prisutne, nisu odgovorile na poziv koji im je

Sarst uputio da nam postavljaju birokratsko slabljenje revulcije, pitanja i da nas kritikuju. Pošto sastanak još nije završen, mi očekujemo njihovu kritiku u pogledu naše kulture. Oni možda znaju da mi neprestano kritikujemo sami sebe. S druge strane, pre nego što im sa svoje strane postavim pitanja, zatražio bih dozvolu da stavim jednu primedbu. Ima, svi mi to znamo, mnogo načina da se kritikuje sadašnje stanje u Rusiji, Kini i drugim

zbog poštovanja koje im duguju revolucionari, a ne u njenom početku, mi smo primorani da konku. Čuvene Lenjinove ocene o statujemo da je njihova tradicija, radničkoj inspekциji, pred njegovu u samoj Rusiji, pomračena u jednu smrt, dolazile su baš iz konstatacije na bitnoj tački: odbrani ugnjeteni i poniženi od samovoljne države i ruskog naroda. Veze izabavljene da je u vreme Gogola, Tolstoja i Dostoevskog vlast promenljive: „vilo bliske u fazu bila caristička — i ne želim, no ovom mestu, da pravim nikakvo bedu i ekonomskih reformi, one poređenje, niti da otvaram i na se preklidaju pod birokratskim manju diskusiju o mogućnoj sličnosti. Biti u službi terorističke države znači biti izvan društva ili Hoču samo da konstatujem da protiv njega. Za književnika ne materijalne patnje ruskog naroda postoji veće izdajstvo.

Vrlo je verovatno da smo mi ušto dosegli nečuvane oblike, o pojedinim oblicima sovjetskog literarnog života rđavoj obaveštěni. Evo zgodne prilike da popunimo izvesne praznine. Konačno je objavljeno preštampanje svih dela Dostoevskog. Kako je do toga došlo? Da li je udruženje sovjetskih književnika tome nešto doprinelo? Da li biste nas mogli se preklidaju pod birokratskim ceremonijalno sa vaše strane negirati činjenice; danas postoji veće izdajstvo?

Naš prestol, da je politska snaga, ušla u vreme oblike, o pojedinim oblicima sovjetskog literarnog života rđavoj obaveštěni. Evo zgodne prilike da popunimo izvesne praznine. Konačno je objavljeno preštampanje svih dela Dostoevskog. Kako je do toga došlo? Da li je udruženje sovjetskih književnika tome nešto doprinelo? Da li biste nas mogli se preklidaju pod birokratskim ceremonijalno sa vaše strane negirati činjenice; danas postoji veće izdajstvo?

Sa olakšanjem, sasvim razumijevam da je bilo terora i ubijanja nevinih. Još nam nije objasnjen kakvim kobnim izuzom su nevinii prisiljani da priznaju sebe krivcima izmišljenih zločina. Međunarodno javno mnenje očekuje da sazna ostalo o užasnoj stvarnosti. Vi, sovjetski književnici, očvidno nećete moći izbjeći ovo mučno pitanje: „Šta ste vi radi?“. Ili tačnije: „Šta su radi li?“

U momentu kada ponovo uspostavljate odnose s nama eto jednog pitanja koje dolazi samo po sebi. Može li se posmisiti da je Izvor plementnosti, ponosa, hrabrosti, koji je doneo toliko slave delima vaših prethodnika iz carističkog doba, odjedanput presušio? Očigledno ne. Niste, dakle, vi lično u pitanju, nego režim.

Eto zašto se ne može govoriti o neprekidnosti ruske književne tradicije. Ruska književna tradicija je bila nepokorna, vaša književnost je pokorljiva. Ona je propagirana književnost koju inspiriše država. Vrlo često, umesto prikazivanja stvarnih teškoča u stvaranju socijalizma, mi smo nalažili u vašim knjigama čarobne priče, jedva romanizirano prikazivanje političkih zapisnika o saslušanju prilikom proglašanja onih na koju se svatle tudi kritičke koji su trebali da odvrate pažnju sa neuspesima birokratije.

Poznat mi je relativan dokaz o potrebi revolucionarne discipline. Stvaranje novog društva vrši se usred teškoča, opasnosti, pretjeri svake vrste i umetnici i pisci moraju tu pomoći štivajući svoju slobodu. Takvog sozisma svaki pošten umetnik mora se jednom za svadu odreći. Kakvu pomoc učinjava bez slobode može pružiti stvaranju novog sveta? On je isto tako malo stvaralač kao i evnuh. I ja smeo poričem da su ograničenja, koja su, u Rusiji, imali umetnici i književnici, bila nametnuta „objektivnim“ teškočama nove državne uprave. U toku godina koje su sledile Revoluciju, dok su gradjanski rat i glad donosili novom režimu ozbiljnu opasnost, ruski umetnici i književnici uživali su još vrlo široku slobodu. Sećam se Moskve u to doba, pošto sam bio tamo: kafane, književni klubovi, slikarski atelje potesali su na Monparnas, bez kapitalističke špekulacije. Zatim je sloboda ukidana ukoliko je vladajuća birokratija objavljivala uspehe u izgradnji socijalizma i jačanju države. Treba da se prezremem odbaciti lažni argument o istorijskoj nužnosti. On pripada buržoaskom istoričizmu, reakcionarnom u suštini nastilje prema stvarnosti. Organizavam se na to da potesim

Pravi problem je sasvim drugi. Nikakva revolucija ne negira problem odnosa između države i društva. Pisac dakle pripada društvu, ne državi. Tvrđenje da proleterska revolucija vodi izjednačenju društva sa državom je glupost. Čak i sa marksističkom gledišta, takvo je još više sa ideološke tačke gledišta. Veza između strukture društva i sveta njegovih ideja nije tako jednostavna. Ne treba mešati uslove države i saslušanje duhovne aktivnosti. Žasto Sart je spomenuo Jugoslaviju? Možda zato što ne bi znao gde da je svrsta. Ne bi mogao zamisliti ništa oprečnije skog razvijanja kojeg stvara proletarska

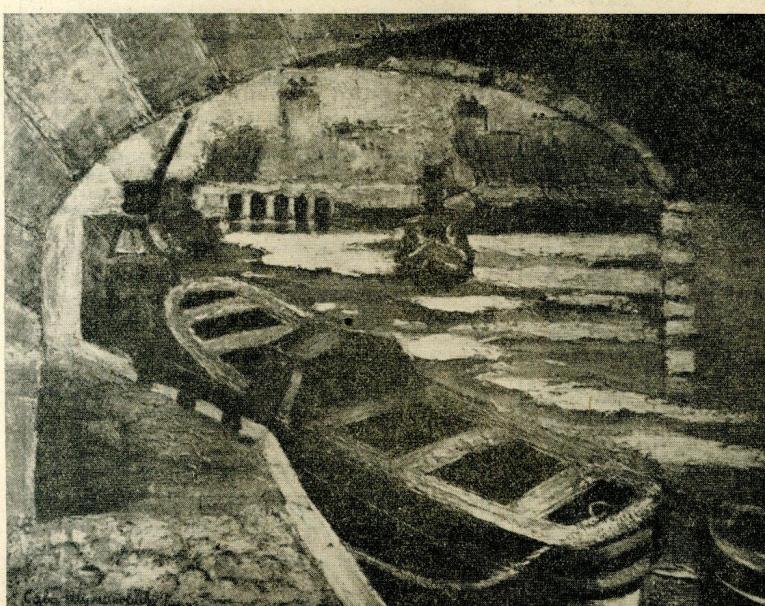
IGNACIO SILONE

zemljama, a poseban za fašiste i konzervativce. Ta kritika nikad nije bila ni moja, ni mojih kolega. Mi kritikujemo komunizam bez demokratičnosti sa gledišta slobodnog radničkog pokreta. To je takva kritika kakvu je u početku Oktobarske revolucije Jasio izložila Roza Luksemburg, kritika činjenja unutar revolucije, od prijatelja revolucije. Ne treba mi mnogo reći da potesim na njenu bitnu sadržinu. Ona se definise u traženju slobode i proleterske demokratije kao nužnog uslova da se izbegne radnih masa, osudjuje novi režim na tiraniju i potpomože stvaranje novih privilegija.

Pošto sam ovo rekao, prelazim na posebnu pitanja. Minogo sam voleo prijateljski ton kojim nam je G. Fedjini govorio o vernosti ruskih pisaca njihovoj velikoj književnoj tradiciji i o njenoj glavnoj karakterističnosti, ljubavi prema narodu. Da, svi mi poštujemo i divimo se velikim ruskim piscima prošloga veka, Gogolju, Tolstoju, Dostoevskom, Čehovu i tolkimm drugim. Oni pripadaju svetskoj književnosti. Dakle, baš

POD SENSKIM MOSTOM

SAVA ŠUMANOVIC

NASTAVAK NA 12. STR.

TRENUTAK
NA UŠĆU MJESEČINE

S. R.

Dugo je plovio do nas ovaj trenutak koji je čekao svoje vrijeme.
I krijući svoj cilj rastao u tisni kao suncokret okrenut pjesmi sunca.

Probudio si me i nisi znao da smo zatalutali pod istom zvijezdom i ostavili u istoj mahovini svoj glas, da bi čuli u daljinu dvije sastavljenе obale šutnje.

Da smo se kraj druge vode sreli možda nas ne bi odveo njen šum da potražimo osvijetljenu pećinu i okrenemo lice mjesecu.

Dugo je plovio do nas ovaj trenutak. Ova travka, dijelič vječnosti na malom ostrvu. Tko zna zašto črva vrtjeme za svaku čekanje jednu dolinu, za svaki susret proplanke sna koji se ne ponavlja?

Koliko puta sam mimo starog zida prolazila, I ne dizah glavu. Kraj kuće tumarai i ne vidjeh prozore u bršljan pohranjene.

A onda jednom kraj njih stado. I poželjeh da otvorim vrata. Da se poprem stubama. I tu ostanem na pragu, kao na ročištu ljubavi.

Trenutak je doplovio do nas. Suncokret je čuo pjesmu i okrenuo se svome podnevu. Oblaci rasuti donijeli su glas naš sačuvan u mahovini.

/NASTAVAK SA 9. STR./

— Ponešto je moglo da se dogodi, ali nije, šta tu ja mogu.

— Pa da, rekla je opet Mira, spustila oči i počela da traži nešto po svojoj pletenoj torbici.

Nastavljala je da nešto po svojoj pletenoj torbici. Radoznao sam gledao što će to pronaći u svojoj pletenoj torbici. Ali ona sviđim prstima neprestano preturnala po svojoj crvenoj torbici i nešto tražila. Pitao sam se što želi da nadje. Ali je ona samo tražila. Dugo, vrlo dugo je tražila nešto po svojoj pletenoj torbici. Tražila je sve dok se oko nas nije nešto zanjihalo, tražila je do mrklog mraka. U tom njenom traženju ja sam polako ostao sam u svojoj sobi. To je bio početak užasa, požetak sumnje u malopredajašnji razgovor sa Mironom, sumnja u naše glasove,

Žika LAZIĆ

Vesna Parun

Pod istom zvijezdom zatalutali smo kraj stijene, kraj vode.
I to je sadašnjost.

Nemojmo uznemiriti njenu krošnju koja se upire o trenutak, jedan jedini neponovljiv u tijelu vremena,

O trenutak od sna rođen na bijelom ušću mjesecine.

GORČINA

Nije on nikad ćestom ovom prošao sestre moje, niti je prepitvo tamnu rijeku brzih valova.

Ni juče ni danas, sestre moje njegova sjenka nije dotakla prag ovaj, kamen jedini u koji je urezana postojanost.

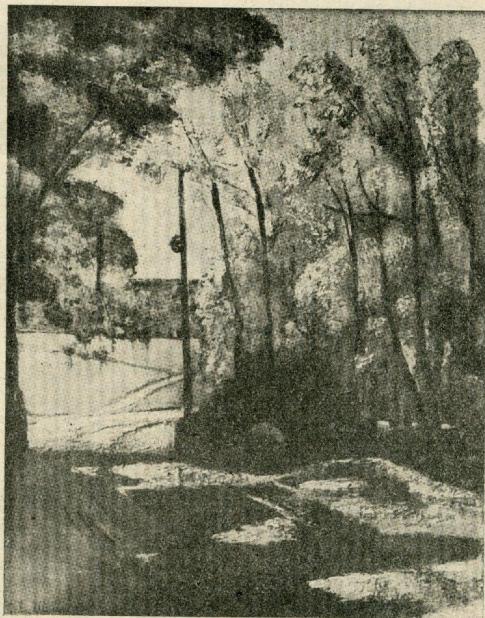
Ni kada je lišće padalo na moje grudi, o sestre moje. Ni dok je mjesec planinom jahao put tvrdjava što su se polako u noć sagnule.

Sutra ću vam ispričati možda jednu priču, kad mrak i vjetar skriju glas moj pod najtišu krošnju u daljinu.

Sutra ću biti opet mrtva ptica u jednom tijelu koje plače. Pustite me da pjevam noćas njegovu patnju zaboravljenu.

SAVA ŠUMANOVIC

PEJZAŽ

/NASTAVAK SA PETE STRANE./
pravom marksizmu — koji je metod kritike ideologija i tražeći protivrečnosti u svakoj stvarnosti. Jednom rečju, Sart je žrtva marljivosti novoobraćenih. Socijalizam je veliki istorijski pokret; on prevaziđa svaku pojedinačnu ideologiju. Kao što je i hrišćanstvo imalo različite intelektualne dokaze. Po mome mišljenju izjednačavanje socijalizma sa marksizmom nema osnove. Može se ne primiti marksizam, a privatni socijalizam. Marksizam ostaje teorija XX-og veka: On ne može izvršiti spasavanje koje Sart želi. Ali ono što jedna hladna doktrina ne može sebi dopustiti, moći će biti delo radničke klase i socijalizam: istorijski pokret može uspešno izvršiti sintezu, a da ne zapadne u eklektizam, pošto nije vezan ni za koju dogmatsku istinu.

Rusi, ustalom, dokazuju pravo na ovo sveto iskustvo kada su se potrudili da ponovo nadaju dodirne tačke sa radničkim pokretem Zapada. Engleski labur koji nije marksistički sada njih Intresuje mnogo više nego filozofija Sen-Zermen-de-Pre-a. Tvrđenje o mnogostrukim putevima socijalizma odnosi se svakako i na ideologiju još je određeniju, ako je posmatramo kao romanopisci. Kakva je dakle ta uloga u stvarnom držanju jednog prosečnog čoveka? Čovek je mnogo raznovrsniji i komplikovaniji nego ma koja ideologija.

Ne znaju šta da zaključim u vezi sa Sartrom. Njegova šema isključuje svaki razgovor. Ipak on je došao ovamo, nama. Ja želim da i sa njim nadjemo teren za razgovor; ali neophodna premla može biti samo verovanje u jedan zajednički ljudski interes uprkos političkim i ideološkim razlikama.

Drugi uslov: ako novi sastanak treba da se održi iduće godine, ja bih želeo da svl povani dodju neposredno u svoje ime. Niko od nas nema potrebe za tutorstvom svoje vlaste da bi razgovarao sa svojim kolegama drugih zemalja. Nezavisnost je naša najdragocenije blago. Tamo gde nam je ono oduzeto, moramo ga povratiti. Mnogo sam cenio ono što je juče rekao profesor Bernal⁽¹⁾ o ovom predmetu: i mi na Zapadu imamo mnogo prilagodivočkog smisla. Nezavisnost uvek staje napora jer ona zahteva rizik. Ali ja bih prikrio jedan drugi oblik stvarnosti ako ne bih ukazao na ovu zanljiviju pojavu: Imaju ljudi koji, pošto kritikuju situaciju u svojoj rodnoj zemlji, izgube svaki smisao za kritiku. To je mislim, slučaj sa onim naučnicima koji su, u izvesnom momentu međunarodne zategnutosti, na zahtev određenih vlasti, tvrdili da je u Koreji bilo slučajeva bakteriološkog rata.

Njihov dokaz ostajao je sve do tole dok je bio potreban za propagandu. Kada je taj rok istekao, više nisu ni reči izustili o bakteriološkom ratu; tako da na kraju ne znamo da li je bio ili nije. Zašto ti naučnici čete? Njihovo držanje je opasno. Književnik, umetnik, naučnik ne bi trebalo da pridaje važnosti prestižu koje uživa u službi državnih interesa. Nikakav državni interes ne može biti izjednačen sa interesom čoveka. Na nama je da se bavimo čovekom i njegovim problemima. All čovekovim problemima se menjaju kao i istorijske prilike. Zbog toga je teško definisati slobodnog umetnika ili književnika. Dante, Mikel Andjelo, Gете bili su slobodni pisci svoga doba. Ne možemo im prigovoriti da nisu kritikovali ekonomsku strukturu svoga društva. Naša odgovornost je mnoga veća. Nesreća ili sreća nas književnika današnjice je u tome što živimo u vreme kada je gotovo svu problematično: othobi između polova, između radnika i kapitalista, između naroda i kontinenta, države i crkve. Orogomna širina naše problematike opravdava naš zahtev za potpunom slobodom.

Prevela sa francuskog
MIRJANA TRAILOVIĆ

(1) Prof. Ž. D. Bernal, engleski komunist, bio je jedan od najrevolucionarnijih naučnika koji su podržavali tezu o bakteriološkoj agresiji u Koreji.